

Strategisch denken

Bezuinigingen op defensie zware taak voor kabinet'. Een recent bericht uit de krant? Nee, voorpaginanieuws van NRC Handelsblad precies 35 jaar geleden. Van *Bestek '81* of de inning van vredesdividend was nog geen sprake. Het bewuste artikel berichtte op 3 juli 1976: 'Volgende week staat het kabinet in zijn afrondende overleg voor de begroting '77 voor zeer ingrijpende beslissingen over kwaliteit en opzet van de Nederlandse defensie in de komende jaren. De minister en staatssecretarissen van defensie vrezen dat alle op hun budget reeds aangebrachte bezuinigingen het in feite onmogelijk maken om nadere claims van ruim f 1 miljard van minister Duisenberg (financiën) ook maar enigszins te honoreren zonder de Nederlandse Navo bijdrage en het resterende krappe fundament van de Defensienota '74 in gevaar te brengen.'

defensie over tot de orde van de dag. Onder elke bodem zit een nieuwe bodem en het lijkt of het al eerder met minder had gekund: Nederland is immers niet aangevallen! Op naar de volgende ronde!

Zit het in onze volksaard dat we ons maar moeilijk kunnen voorstellen dat ons onheil kan overkomen? In mei 1940 werd generaal Winkelman thuis in Wassenaar ruw gewekt door de Duitse inval. Hij spoedde zich alsnog naar het hoofdkwartier in Den Haag terwijl er in de omgeving van de stad gevochten werd. In 1995 ontkende het kabinet aanvankelijk dat er genocide was gepleegd in Srebrenica. Het ging het voorstellingsvermogen kennelijk te boven. Wie geen rekening houdt met oorlog – in welke vorm dan ook – voert een struisvogelpolitiek en verwaarloost zijn defensie. Ook in de eenentwintigste eeuw staat de toenemende dreiging in de wereld een feitelijke ontkenning van de verslechterde veiligheidssituatie niet in de weg. Nederland slaapt ontspannen door, ondanks de toenemende wig tussen verdedigingscapaciteiten en dreigingen.

Een ander Nederlands trekje lijkt gebrek aan strategisch en conceptueel denken te zijn. In tegenstelling tot omliggende landen kent Nederland geen *grand strategy*. Misschien komt dit door de vermeende status van 'klein land'. Nederland hoeft zich echter geen Calimero-complex aan te meten. Niet het grondoppervlak is relevant, maar de economisch kracht. Als zestiende economie van bijna tweehonderd staten neemt Nederland geen geringe positie in. Dit brengt verantwoordelijkheid en kwetsbaarheid met zich mee. Pas in 2007 heeft het kabinet een binnenlandse Strategie Nationale

Temidden van dreigingen slaapt een kwetsbaar Nederland ontspannen door

Kennelijk is er weinig nieuws onder de zon. De bezuinigingsmonniken zijn ook na 1976 doorgestaan met het prevelen van hun bezuinigingsmantra. In politiek correctere bewoordingen, dat wel. Het directe 'bezuinigingen' is vervangen door het omfloerste 'ombuigingen' en inmiddels door het al even modieuze als eufemistische 'extensiveringen'. De top verklaart telkens dat de bodem nu toch echt bereikt is. Er klinkt nog protest van de werkvloer, maar daarna gaat Nederland met wéér minder

Veiligheid vastgesteld. De internationale rechtsorde komt daarin niet aan de orde. Dit toont aan dat strategisch denken nog in de kinderschoenen staat.

Wellicht heeft ook het lidmaatschap van verschillende internationale organisaties een remmende werking op nationaal strategisch denken. Vanzelfsprekend zal Nederland in internationale crises niet zelfstandig optreden. Maar dat kan geen voorwendsel zijn om zich achter de NAVO of EU te verschuilen en geen eigen strategische visie te hebben. Deze organisaties zijn immers niets meer en niets minder dan de som van de samenstellende delen, waardoor elke lidstaat een evenredige en geloofwaardige bijdrage zal moeten leveren. Synergie ontstaat uit de bundeling van krachten en niet van zwaktes. En zolang belastingen en verkiezingen langs nationale lijnen lopen verwacht het electoraat dat de nationale belangen niet zonder meer in de uitverkoop worden gedaan.

Juist voor middelgrote mogendheden als Nederland is een strategie van belang. Nederland kan immers niet bogen op de vanzelfsprekende voorsprong van grote landen als Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk of Duitsland. Wie geen nucleair arsenaal heeft en geen economische supermacht is en zich wil handhaven in de concurrentiestrijd tussen staten zal een slimme strategie moeten volgen. Een strategische visie, zeker voor een langere termijn, ontbreekt echter in Nederland. Deze naieve houding zal ongetwijfeld besmuikt gegniffel opleveren in Parijs, Londen en Berlijn. De beleidsbrief van 8 april 2011 is hiervan een exponent. Geen strategische visie, geen stip op de horizon, geen ambitie. De veiligheid van Nederland ligt in handen van managers en rekenmeesters, niet van strategen.

Maar wat is een strategie eigenlijk? *Van Dale* definieert het begrip als: 'Vaststelling van de wijze waarop de nodige middelen zullen worden aangewend ten dienste van het nationale of bondgenootschappelijke belang en/of de internationale rechtsorde (...).' Met andere woorden: een strategie is het plan dat de middelen vaststelt om belangen te beschermen. Andersom geldt dat wie zijn belangen en plan niet helder

op het netvlies heeft, in het duister tast naar de benodigde middelen. En hier wringt de schoen. Ondanks het interdepartementale project Verkenningen zijn defensiecapaciteiten in Nederland geen onderdeel van een bredere strategie, maar de resultante van een almaar krimpend budget.

Onze veiligheid ligt in de handen van managers en rekenmeesters, niet van strategen

Heeft Nederland dan geen belangen die het moet beschermen? De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid hanteert juist nationale belangen om tot keuzes te komen in zijn rapport *Aan het buitenland gehecht* (oktober 2010). Nationale belangen kunnen uiteraard ook samenvallen met bondgenootschappelijke en andere internationale belangen. In de Nederlandse nationale belangen is een aantal constanten te onderkennen. Met onze open economie zijn we één van de meest geglobaliseerde landen en verdienen we veel aan het buitenland. Daardoor zitten we in de top-tien van exporteurs. Nederland is als handels- en transportland, liggend aan de delta van Rijn, Maas en Schelde, voor zijn welvaart afhankelijk van ongestoorde vervoersstromen over de hele wereld. Onderbreking daarvan gaat wellicht onze voostelling te boven. Maar we kunnen het maar beter opnemen in ons nationaal strategisch denken. ■